

лейтмотиви творчості цього англійського поета. Те, що поеми “Геронтіон” і “Великопісна середина” перекладено українською, аж ніяк не означає автоматично, що українська аудиторія (чи її переважна більшість) знайома з цими творами. Так, опитування студентів спеціальності англо-український переклад ЛНУ ім. І. Франка, КНУ ім. Т. Шевченка та КНЛУ засвідчило, що навіть цій категорії українських читачів творчість Т. С. Еліота, практично, чужа – у кращому разі, вони лише знають про існування такого автора, або ж – у найкращому – намагалися читати його твори, але мало що зрозуміли. В Україні, на відміну від Великої Британії чи США, творів Т. С. Еліота не вивчають у межах шкільної програми, а в університетських курсах із зарубіжної літератури вони факультативні, тож навряд чи можна розраховувати на ознайомленість із ними якоїсь значної частини цільової аудиторії – особливо з уваги на ідейно-композиційну складність цих творів, адже Т. С. Еліот, як відомо, “писав і хотів писати для обраних” [4: 6].

Отже, українські переклади творів Т. С. Еліота, безумовно, не належать до прецедентних текстів української культури, і тому можна стверджувати, що перекладацькі стратегії, застосовані в українському перекладі “Лоліти” щодо алюзій на Т. С. Еліота, здебільшого нівелюють у цільовому тексті ефект, який виникає від зіставлення песимістичної тональності його поезій та наскрізь іронічного тону “Лоліти”. Очевидно, те саме стосується й російської версії “Лоліти” – з уваги на схожість культурної ситуації (рівня популярності Т. С. Еліота в Росії) та перекладацьких стратегій. Сенси алюзій на Т. С. Еліота в романі В. Набокова в українському перекладі варто було б пояснити в примітках, а в тексті зачитувати, наскільки це можливо, опубліковані українські переклади Т. С. Еліота, зазначивши перекладача й джерело, задля популяризації цих перекладів, а через них – і творчості Т. С. Еліота в Україні.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики: [підручник] / Ф. С. Бацевич. – К.: ВЦ Академія, 2004. – 344 с.
2. Еліот Т. С. Великопісна середина / Томас Стернз Еліот / [пер. О. Мокровольського] // Еліот Т. С. Вибране. – К.: Дніпро, 1990. – С. 91-99.
3. Еліот Т. С. Геронтіон / Томас Стернз Еліот / [пер. О. Мокровольського] // Еліот Т. С. Вибране. – К.: Дніпро, 1990. – С. 54-56.
4. Засурский Я. Т. С. Элиот, поэт бесплодной земли: предисловие / Я. Засурский // Элиот Т. С. Бесплодная земля / [пер. с англ. А. Сергеева]. – М.: Прогресс, 1971. – С. 3-16.
5. Набоков В. Лолита / Пер. з англ. П. Тарашука. – Харків: Фоліо, 2008. – 412 с.
6. Набоков В. Лолита / Пер. с англ. автора. Предисл. В. Ерофеева. – М.: Известия, 1989. – 368 с.
7. Элиот Т. С. Бесплодная земля: [избранные стихотворения и поэмы] / Т. С. Элиот / [пер. с англ. А. Сергеева]. – М.: Прогресс, 1971. – 188 с.
8. Eliot T. S. Collected Poems 1909-1962 / Thomas Sterns Eliot. – L.: Faber and Faber Limited, 1963. – 238 p.
9. Nabokov V. The Annotated Lolita / Edited, with preface, introduction and notes by Alfred Appel, – New York: Vintage Books, 1991. – 458 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ангела Кам'янець – асистент кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики ім. Г. Кочура Львівського національного університету ім. І. Франка.

Наукові інтереси: інтертекстуальність у перекладі.

ПРАГМАТИЧНО ЗУМОВЛЕНІ ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Мар'яна КАРАНЕВИЧ (Тернопіль, Україна)

У статті розглянуто прагматичний аспект перекладу на прикладі класичних творів англійської літератури та їх перекладів українською мовою, виявлено та проаналізовано найпоширеніші прагматично зумовлені лексичні трансформації.

The paper deals with the pragmatic aspect of translation illustrated by the examples of Ukrainian translation of classical works of English literature. The most frequently used pragmatically caused lexical transformations are identified and analyzed.

Із розвитком перекладознавства зростають вимоги до якості перекладу. Перекладознавці все частіше наголошують на тому, що врахування лише особливостей мов оригіналу та перекладу не забезпечує високоякісних результатів роботи перекладачів. Кваліфікований переклад вимагає досягнення комунікативно-прагматичної рівноцінності текстів оригіналу і перекладу. Для цього у перекладі можуть застосовуватися прагматично зумовлені трансформації.

Метою дослідження є виявлення найпоширеніших прагматично зумовлених лексичних трансформацій в англо-українському художньому перекладі на матеріалі перекладів українською мовою творів відомих англійських письменників.

Значний внесок у дослідження прагматичного аспекту перекладу зробив вітчизняний перекладознавець В.І. Карабан [8]. Із зарубіжних науковців власне розуміння прагматичної норми перекладу, адаптації, прагматичної адекватності у своїх працях висвітлили М. Бейкер [17], Е.В. Бреус [3], В.Н. Комісаров [10] та А.Д. Швейцер [16].

Як відомо, окрім врахування денотативного та конотативного компонентів змісту в перекладі, слід брати до уваги відношення між висловлюванням та учасниками комунікації, тобто прагматику тексту [1: 116; 4: 1]. Сукупність таких чинників, як зв'язок значення мовних одиниць і позамовної дійсності, експліцитний та імпліцитний контекст, комунікативна настанова, що пов'язує висловлювання зі змінюваними комунікантами, забезпечує синтезуючу функцію прагматики [16: 144].

В.Н. Комісаров зауважує, що будь-який текст виконує певну комунікативну функцію: повідомляє факти, виражає емоції, встановлює контакт між мовцями, вимагає від рецептора певної реакції [10: 51]. Залежно від свого комунікативного наміру адресант підбирає для передачі інформації мовні одиниці з необхідним предметно-логічним та конотативним значенням і організує їх у висловлюванні таким чином, щоб встановити між ними певний смисловий зв'язок. Унаслідок цього створений текст набуває прагматичного потенціалу. Варто зазначити, що прагматичним потенціалом повідомлення вважається його здатність впливати на реципієнта, викликати у нього відповідну інтелектуальну або емоційну реакцію [5: 343]. Отже, прагматичний вплив на читача чи слухача детермінований такими чинниками: 1) зміст висловлювання; 2) характер знаків, що утворюють повідомлення, адже мовець обирає конкретні мовні засоби для побудови висловлювання з метою здійснити певний вплив на реципієнта та 3) особливості особистості реципієнта [10: 210].

Науковці розглядають комунікативний ефект і як вплив тексту на реципієнта перекладу, і як реакцію реципієнта на зміст тексту [12: 166]. В.Н. Комісаров вважає, що для досягнення необхідного комунікативного ефекту слід вдаватися до прагматичної адаптації перекладу, оскільки прагматичний потенціал оригіналу по-різному реалізується у різних мовах [10: 221; 9: 43]. Отже, встановлення необхідного прагматичного відношення реципієнта перекладу до повідомлення залежить від вибору перекладачем мовних засобів під час створення ним тексту перекладу. Якщо прагматичний ефект оригіналу відтворений у перекладі, тоді текст перекладу вважається прагматично адекватним [13: 16; 14: 6].

Як відомо, процес перекладу умовно поділяють на два етапи. На першому етапі перекладач виступає у ролі реципієнта оригіналу і намагається якнайкраще зрозуміти повідомлення. Для цього він повинен володіти тими ж фоновими знаннями, що й носії вихідної мови [16: 153]. Тому успішне виконання функцій перекладача передбачає усебічне знання історії, культури, літератури, звичаїв, сучасного життя народу, що спілкується вихідною мовою [13: 176]. Проте, Л.С. Бархударов зауважує, що перекладач повинен роз'яснити адресату незрозумілі чи незнайомі поняття та явища, а не замінювати їх знайомими та звичними, що може призвести до спотворення змісту оригіналу [2: 131]. Зі свого боку, А. Паршин зазначає, що у перекладача, як і у будь-якого реципієнта оригіналу, виникає особисте ставлення до повідомлення, проте перекладач-професіонал повинен залишатися прагматично нейтральним, не вдаючись до модифікацій, що можуть бути спричинені політичними, економічними чи особистими міркуваннями, намаганнями уникнути або загострити конфлікт [13: 189].

На другому етапі процесу перекладу слід забезпечити розуміння вихідного повідомлення реципієнтом перекладу, враховуючи те, що користувач тексту перекладу є представником іншої культури, належить до іншого мовного колективу, володіє відмінними знаннями та має індивідуальний життєвий досвід [17: 222]. Йдеться про внесення доповнень та пояснень, вилучення деяких деталей оригіналу у перекладі, заміну імпліцитної інформації в оригіналі експліцитною, генералізацію та конкретизацію [16: 46; 8: 358]. При цьому заслуговують на увагу міркування А.Д. Швейцера про те, що прагматичні відносини, які виникають у комунікативній ситуації, відтворюються мовою перекладу у модифікованому

вигляді, адже двох абсолютно ідентичних актів комунікації не буває [16: 44]. Причини застосування адаптивних перекладацьких стратегій зазвичай полягають не у мовній зоні, а в зоні культури [6: 109].

У забезпеченні прагматичної адекватності перекладу важливу роль відіграють і соціолінгвістичні фактори, що зумовлюють відмінність мовлення окремих груп носіїв мови. Тут йдеться про територіально-діалектні, соціально-діалектні та контаміновані відхилення від загальнонародної норми вихідної мови [13: 181]. Складність полягає у тому, що соціальні, локальні та рольові маркери доводиться відтворювати засобами іншої мови, у якій панує відмінна система стратифікаційної та ситуативної диференціації [16: 160].

Прагматичні проблеми перекладу пов'язані також із жанровими особливостями оригіналу. Так, значні труднощі при передачі прагматичного потенціалу вихідного тексту становить переклад художньої літератури, який повинен здійснити аналогічний художньо-естетичний вплив на рецептора перекладу [13: 184]. Незаперечно вважається думка, що кожний літературний твір є унікальним, тому, відповідно, набір прагматичних елементів кожного такого тексту неповторний [15: 1]. Перекладознавці рекомендують у процесі перекладу художньої літератури нейтралізувати відмінність лінгвоетнічної комунікативної ситуації, внаслідок чого текст перекладу стає носієм того самого виду потенційних комунікативних ефектів, що й оригінал. Так, Л.К. Латишев зазначає, що одним із найважливіших способів подолання лінгвоетнічного бар'єру є застосування різних трансформацій. При цьому перекладач повинен керуватися наступними принципами: 1) вмотивованість трансформації (необхідність досягнення рівноцінності впливу вихідного тексту та тексту перекладу на своїх адресатів); 2) мінімальність трансформації (досягнення еквівалентності впливу за рахунок менших семантико-структурних відступів від оригіналу); 3) принципова обмеженість міри перекладацьких трансформацій (недопустимість супертрансформацій навіть у тих випадках, коли їх застосування формально виправдане намаганням досягнути рівноцінності впливу вихідного та перекладеного текстів) [11: 21].

Результати обґрунтування теоретичних передумов дослідження показують доцільність виявлення найпоширеніших прагматично зумовлених лексичних трансформацій. Встановлено, що для досягнення рівноцінного комунікативного ефекту оригіналу та перекладу часто використовуються такі прагматично зумовлені лексичні трансформації як генералізація, конкретизація та заміна. Оскільки застосування трансформації генералізації може призводити до певної втрати інформації, використовувати її слід обачно, тільки у тих випадках, коли вживання у перекладі словникового відповідника слова, що перекладається, може призвести до порушення граматичних або стилістичних норм мови перекладу [7: 307]. Зазвичай узагальнення стосуються таких реалій:

- географічні назви:

<p><i>Covent Garden</i> at 11.15 p.m. [25: 1] ... which was <i>the Middlesex bank</i> of the river [19: 76].</p>	<p><i>Лондон</i>, 11.15 вечора [22: 1]. ... де починається <i>лівий берег</i> Темзи [19: 77].;</p>
---	---
- назви грошових одиниць:

<p>Have you any <i>pennies</i> [25: 3]? Have I asked for a <i>brass farthing</i> [25: 31]? <i>Eightpence</i> ain't no object to me [25: 12].</p>	<p>Маєш <i>дрібні гроші</i> [22: 2]? Чи ж я попросив у вас хоч <i>ломаного гроша</i> [22: 19]? <i>Плата</i> за таксі – дрібничка для мене [22: 7].;</p>
--	---
- інші власні назви, наприклад, назви продуктів харчування, напоїв, промислових товарів:

<p><i>Monkey Brand</i>, if it won't come off any other way [25: 19]. ... Harris has been eating raw onions, Or has put too much <i>Worcester</i> over his chop [19: 26]. ... he kicked up a most fearful row because they charged him five francs for a bottle of <i>Bass</i> [19: 152].</p>	<p>Як не віддиратиметься бруд – <i>спеціальним порошком</i> її [22: 12]. ... він їв сиру цибулю або ж занадто щедро намастив котлету <i>гірчицею</i> [19: 27]. ... зчинив страшенну бучу, коли з нього заправили п'ять франків за пляшку <i>світлого</i> [19: 153].;</p>
--	--

- посади:
You shall marry *the Governor-General of India or the Lord-Lieutenant of Ireland or somebody who wants a deputy-queen* [25: 91].
Жінко – невже вам невтямки, що я зробив з вас дружину для *короля* [22: 51]?;

- розмір одягу:
Harris is what you would call a well-made man of about *number one size* [19: 84].
А Гарріс, треба вам сказати, хлопець *високий, міцної комплекції* [19: 85].

Наведені вище приклади демонструють, що переклад художньої літератури слід здійснювати з урахуванням знань потенційного читача перекладу. Так, можливі перешкоди для адекватного розуміння середньостатистичним отримувачем вторинного тексту перекладач долає за допомогою узагальнення та пояснення.

Важливим способом вибору контекстуального відповідника слова є перекладацька лексична трансформація конкретизації значення, що зумовлена розбіжностями у функціональних характеристиках словникових відповідників лексичних елементів оригіналу і традиціях мовлення [7: 300]. Часто за допомогою цієї трансформації інформація, що була в оригіналі імпліцитною, стає у тексті перекладу експліцитною. Прагматично зумовлену трансформацію конкретизації спричиняють:

- мовні чинники:
I thought what an acquisition I should be to *a class* [19: 6]!
Я думав, якою знахідкою був би я для *аудиторії медиків* [19: 7]!;
- та екстралінгвістичні фактори:
It was just before *the Henley week* [19: 172] ...
Незабаром мали початись *генлейські річкові перегони* [19: 173] (назва події) ...
George suggests *the River* [19: 4].
Джордж пропонує подорож *Темзою* [19: 5] (географічна назва).
He said they would do him for the whole week at *two-pounds-five* [19: 16].
Сказав, що за тиждень із нього візьмуть *два фунти п'ять шилінгів* [19: 17] (назва грошової одиниці).

Отже, власні назви, які позначають реалії, що не знайомі потенційному читачу перекладу, вимагають особливої уваги перекладача. Зазвичай, у таких випадках необхідно вдаватись до пояснення, узагальнення чи конкретизації.

Прагматична трансформація заміни зумовлена такими причинами, як

1. необхідність дотримання ввічливості та політичної коректності:
A young *woman* [25: 14]!
Throw *her* out [25: 21]!
A *woman* who utters such depressing and disgusting sounds has no right to be anywhere [25: 10]...
Three *Invalids* [19: 4].
Молода *особа* [22: 9]!
Викиньте цю невдячну *особу* геть [22: 13]!
Створіння, що видає такі гнітючі й поглинаючі звуки, не має права бути хоч би й де [22: 6]...
Троє *недужих* [19: 5].;
2. відмінність у позначенні часу прийому їжі:
Breakfast – *lunch* – *dinner* – *supper* [19: 16].
сніданок – *обід* – *вечеря* – *перекуська* [19: 17].;
3. різниця у позначенні поверхів:
It is a room on *the first floor* [25: 12]...
Це кімната на *другому поверсі* [22: 8]...;
4. відмінність одиниць виміру:
George said that the same kind of things had happened to him some *eighteen months* ago [19: 120].
Oh, I caught *fifteen dozen perch* yesterday evening [19: 186].
Джордж розповів, що таке саме сталося з ним *півтора роки* тому [19: 121].
Ви знаєте, я за вчорашній вечір спіймав *сто п'ятдесят окунів* [19: 187].

- I've been swimming for my life in *two feet of water* [19: 44].
 Там, де я так відчайдушно боровся за своє життя, усього *по коліна води* [19: 45].
- ... he wouldn't *stir an inch* [23: 40]. ... він не *зробив жодного кроку* [21: 49].;
5. різниця у кольоропозначенні:
 Harris was nearly *black* in the face [19: 108].
 Гарріс зовсім *посинів* на виду [19: 108].;
6. заміна образів у сталих виразах:
 She learnt it at her mother's *knee* [25: 27].
 ... tied *neck* and *heels* [25: 71].
 I will not turn *a hair* [25: 71].
 There's not one to be had *for love or money* [25: 2].
 But she's got some silly *bee* in her bonnet about Eliza [25: 54].
 I haven't the *nerve* [25: 72].
 ... harmless as the babe unborn [19: 72].
 Вона всмоктала його з материнським *молоком* [22: 17].
 Зв'язаний і по *руках*, і по *ногах* [22: 43].
 Я і *оком* не змигну [22: 43].
 Ніде жодного не дістати – *ні за гроші, ні за очі хороші* [22: 2].
 Не знаю, що за дурна *муха* вкусила мою економку [22: 31].
 Мені не стає *духу* [22: 43].
 ... і мухи б ніколи не скривдив [19: 73].;
7. особливості передачі прагматичних ідіом у ритуальних формул привітання та прощання:
 How are you getting on [24: 21]? Як ся маєте [20: 16]?
 How do you do [23: 33]? Чи живенькі-здоровенькі [21: 41]?
 Good morning [19: 170]. Бувайте [19: 171].
 So long [25: 84]! Зоставайтеся здоровесенькі [22: 5]!;
- а також інших кліше, які використовуються у певних комунікативних ситуаціях:
 Yes! You want me [19: 168]? Прошу! Ви до мене [19: 169]?
 What's your's [19: 52]? Що ви питимете [19: 53]?
 What do you ask [23: 30]? Скільки ви за неї візьмете [21: 38]?
 The floor is yours, Mr Doolittle [25: 33]. Вам слово, містере Дулітл [22: 20].
 Take it or leave it [25: 17]. Або так, або ніяк [22: 11]!
 Do you prefer the inside or the outside [19: 64]? Ти як любиш спати: від стіни чи скраю [19: 64]?
 It's for you to say [25: 14]. Ваша воля [22: 9]!;
8. переклад вигуків:
 Oh, dear [25: 4]! Ох, лишенько [22: 3]!
 Dear me [25: 49]! Боже милий [22: 28]!
 Not bloody likely [25: 50]. Чорта з два [22: 29]!
 Bly me [25: 36]! Свят-свят [22: 21]!
 Angels and ministers of grace defend us [19: 122]. Господи милосердний [19: 123]!
- При цьому слід звернути увагу на наступні приклади:
 By Jove [25: 36]! Господи [22: 21]!
 But, great Caesar [19: 70]! Господи [19: 71]!
 By George, it's enormous [25: 17]! Святий Боже, це пребагато [22: 11].

Так, у вигуках, що виражають захоплення, подив чи розчарування англіїці використовують слово 'Jove' (Юпітер) як наслідок впливу міфологічних вірувань, 'Caesar' (Цезар), постать якого відіграла велику роль в історії Великобританії і 'George', оскільки святий Георгій вважається покровителем Англії. В аналогічних ситуаціях українці звертаються до Бога, тому перекладач здійснив заміну.

Отже, застосовувати заміну можна лише тоді, коли це не спотворюватиме зміст оригіналу. При цьому на особливу увагу заслуговують кліше, сталі вирази та вигуки. Що стосується екстралінгвістичних факторів, які спричиняють використання трансформації заміни, то тут варто відзначити одиниці виміру. Наприклад, англіїці часто позначають

відстань дюймами, а українці кроками. Зважаючи на те, що не кожен середньостатистичний українець знає, що один дюйм дорівнює двом з половиною сантиметрам, перекладач здійснює заміну.

Використання трансформацій завжди має бути обґрунтованим. Наприклад, репліка «Speak English!» [24: 22] у контексті твору «Аліса в країні чудес» є вимогою висловлюватися зрозуміліше, тому її переклали так: «Говори по-людському!» [20: 23]. Проте, у наступному прикладі подібна трансформація призвела б до спотворення комунікативної інтенції мовця: «How English are you, Bazil! That is the second time you have made that observation!» [26: 9] – «Ну, ти достоту англієць, Безіле! Уже вдруге ти зважуєш те саме» [18: 6].

Викладене дає підстави вважати, що на результат перекладу значний вплив мають знання та комунікативні навички перекладача, дотримання ним прагматичної нейтральності та особливості користувачів тексту перекладу, їх культура, історія народу, релігія, соціальний стан і особистий життєвий досвід. Слід пам'ятати, що будь-який літературний твір є унікальним, тому, відповідно, набір прагматичних елементів кожного такого тексту неповторний. Проте, щоб наблизити комунікативний ефект оригіналу та перекладу, слід нейтралізувати відмінність лінгвоетнічної комунікативної ситуації, внаслідок чого текст перекладу стає носієм того самого виду потенційних комунікативних ефектів, що й оригінал. Це можливо досягнути, застосовуючи у процесі перекладу такі прагматично зумовлені лексичні трансформації як генералізація, конкретизація і заміна. Однак, використання різних видів трансформацій, у тому числі й прагматично зумовлених, завжди повинно бути обґрунтованим.

Таким чином, результати, отримані під час дослідження прагматично зумовлених лексичних трансформацій, можуть бути ефективно використані для подальшого поглибленого вивчення прагматичного аспекту перекладу. Йдеться, зокрема, про перспективу розробки класифікації прагматично зумовлених трансформацій.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Базылев В.Н. Семиотическая модель перевода // Политическая лингвистика. – Екатеринбург, 2008. – Вып. 1 [24]. – С. 115-118.
2. Бархударов Л.С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). – М.: Междунар. Отнош., 1975. – 235 с.
3. Бреус Е.В. Основы теории и практики перевода с русского языка на английский. – М.: Изд-во УРАО, 2000. – 448 с.
4. Вагапова Л.Л. Прагматический аспект перевода. – Режим доступа: http://zhurnal.lib.ru/w/wagapov_a_s/pragm-aspect.shtml.
5. Герасимова Т.Г. Коммуникативно-информативная специфика текста и проблематика перевода. – Режим доступа: <http://www.openstarts.units.it/dspace/bitstream/10077/2316/1/37.pdf>.
6. Демечая В.В. Определение понятия 181дготовк в рамках теории коммуникации и переводоведения // Уч. Зап. Таврического национ. ун-та им. В.И. Вернадского. Серия: Филология. – 2007. – Том 20 (59). – №2. – С. 107-111.
7. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 576 с.
8. Карабан В.І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову: Навч. посіб. – Вінниця: Нова Книга, 2003. – 608 с.
9. Комиссаров В.Н., Коралова А.Л. Практикум по переводу с английского языка на русский: Учеб. пособие для ин-тов и фак-тов иностр. яз. – М.: Высш. шк., 1990. – 127 с.
10. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). – М.: Высшая школа, 1990. – 249 с.
11. Лагышев Л.К., Провоторов В.И. Структура и содержание подготовки переводчиков в языковом вузе: Учебно-методическое пособие. – М.: НВИ-ТЕЗАУРУС, 2001. – 136 с.
12. Молодых Е.А. Проблема стилистической адекватности русских переводных текстов (на примере исторических романов В. Скотта) // Вестник Воронежского гос. Ун-та. Серия: Лингвистика и Межкультурная Коммуникация. – 2008. – №3. – С. 163-170.
13. Паршин А. Теория и практика перевода. – Режим доступа: <http://www.alleng.ru/d/engl/engl28.htm>.
14. Соколов А.Н. Метод прагматичної парадигми. – Режим доступа: www.utmn.ru/frgf/journal/No21/.
15. Ульянов Е.А. Прагматический аспект перевода комического в романе М.А. Булгакова «Мастер и Маргарита». – Режим доступа: <http://frgv.utmn.ru/last/No4/text21.htm>.
16. Швейцер А.Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. – М.: Наука, 1988. – 253 с.
17. Baker M. In Other Words. A coursebook on translation. – London: Routledge, 1992 – 317 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ, ВИКОРИСТАНИХ ДЛЯ ПРАКТИЧНОГО АНАЛІЗУ ТЕКСТІВ

18. Вайлд О. Портрет Доріана Грея. – Режим доступа: ukrlib.com/DorianGrey.html.
19. Джером К. Джером Трое в одном човні (як не рахувати собаки) = Three Men in a Boat (to Say Nothing of the Dog): Вибрані розділи. – Харків: Фоліо, 2009. – 219 с.
20. Керрол Л. Аліса в країні чудес. – Режим доступа: http://ae-lib.org.ua/texts/carroll_alices_adventures_in_wonderland_ua.htm.
21. Остен Дж. Нортенгерське абатство. – Харків: Фоліо, 2009. – 255 с.
22. Шоу Дж.Б. Пігмаліон. – Режим доступа: http://ae-lib.org.ua/texts/shaw_pygmalion_ua.htm.
23. Austen J. Northanger Abbey. – London: SPOTTISWOODE, New-Street-Square, 1833. – 440 p.
24. Carroll L. Alice's Adventures in Wonderland. – Режим доступа: <http://www.planetebook.com/ebooks/Alices-Adventures-in-Wonderland.pdf>.
25. Shaw G.V. Pygmalion. – Режим доступа: <http://books.google.com.ua/books?id>.
26. Wilde O. The portrait of Dorian Grey. – Режим доступа: <http://www.feedbooks.com>.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Мар'яна Караневич – аспірант кафедри перекладу з англійської мови Київського національного університету ім. Т. Шевченка; асистент кафедри теорії і практики перекладу Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка.

Наукові інтереси: прагматичний аспект перекладу.

ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ, СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТА МІЖКУЛЬТУРНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ

Наталія КАРДАШОВА (Глухів, Україна)

У статті розглянуто проблему лінгвокультурного, соціокультурного та міжкультурного компонентів перекладацької компетенції; подано опис компонентів перекладацької компетенції та методів перекладу.

The article deals with the problem of linguocultural, sociocultural and intercultural components ; the discription of the translating competence and the methods of translation are given.

У наш час, що змінюється дуже швидко, коли набирає обертів глобалізація в економіці, відбуваються також і радикальні соціальні зміни. З'являються нові засоби комунікації; експерти ведуть переговори, міжнародні фірми співпрацюють у великих проектах, науковці зустрічаються на конференціях, щоб обмінятися результатами нових досліджень, і, відповідно, публікують отримані результати. Повсюди в найрізноманітніших ситуаціях зустрічаються носії різних мов, щоб обмінятися думками та поспілкуватись. Тому дослідження, предметом якого є проблеми, пов'язані з міжкультурною комунікацією, є актуальним.

Розширення міжнародного співробітництва України з іншими державами світу робить по-новому важливою роль перекладу як особливого виду міжкультурного спілкування, виду мовного посередництва, мета якого максимально наблизити двомовну комунікацію до одномовної [3: 1].

Підготовка перекладачів є важливим соціальним завданням, яке відповідає сучасним потребам суспільства. Навчання перекладачів передбачає розвиток перекладацької компетенції і виконує загальнолінгвістичні та загальноосвітні функції [2: 57]. Поняття "перекладацька компетенція" зустрічається в працях багатьох науковців і розглядається як здатність перекладати (усно чи письмово) на професійному рівні. До змісту перекладацької компетенції входить цілий ряд компонентів: комунікативний, текстоутворюючий, професійно-технічний, прагматичний, стратегічний та морально-етичний.

Комунікативна компетенція складається з трьох складових:

- 1) мовна (лінгвістична);
- 2) мовленнєва;
- 3) соціокультурна.

Мовна компетенція передбачає оволодіння знаннями про системну організацію мов і закономірностями їх функціонування, і являє собою готовність використовувати мову як засіб мовленнєво-розумової діяльності.

Текстоутворююча компетенція включає правила побудови різних видів текстів, які відображають ситуацію та сферу спілкування. Текстоутворююча компетенція забезпечує створення цілісного тексту з використанням різних засобів смислового та формального зв'язку.

Професійно-технічна компетенція передбачає знання загальних принципів перекладу і включає спеціальні уміння і навички, необхідні для його здійснення.

Прагматична компетенція включає поняття "прагматичний потенціал". Перекладач постійно вирішує завдання, пов'язані з досягненням необхідного комунікативного ефекту.

Стратегічна компетенція будується на глибокому розумінні тексту оригіналу і реалізується в пошуку, виборі та прийнятті послідовних перекладацьких рішень. Морально-етичний компонент включає особистісні якості, які є визначальними для перекладача – відповідальність, комунікабельність, об'єктивність, презентабельність, психологічна стійкість та інші риси.